Veeseaduse, ehitusseadustiku, rahvatervishoiu seaduse ja toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Veeseaduse, ehitusseadustiku, rahvatervishoiu seaduse ja toote nõuetele vastavuse seaduse muutmise seaduse eelnõu eesmärk on täpsustada joogivee valdkonna õigusraamistikku kolmel teemal:
• joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuete rakendussätted Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta artikli 11 ning selle alusel vastu võetud Euroopa Komisjoni rakendusotsuste ja delegeeritud määruste rakendamiseks;
• Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetluses esitatud märkustega seotud täpsustused, mis puudutavad riskipõhise käsitluse kohandamist, prioriteetse tarbimiskoha mõistet, joogivee kontrolli kava pidevat läbivaatamist ning joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamise käigus töödeldavate geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangut;
• Terviseameti töökoormuse vähendamine ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses senise kohustusliku kooskõlastusetapi kaotamise näol.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuete kehtestamise eesmärk on vältida olukorda, kus joogiveega kokkupuutuv materjal või toode halvendab joogivee kvaliteeti, mõjutab vee värvust, lõhna või maitset, soodustab mikroobset kasvu või põhjustab vee toimel saasteainete lahustumist või kandumist inimese tervisele ohtlikul või muul viisil lubamatul määral.

Veeseaduse tähenduses joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavuse, märgistamise, turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemisega seotud tootja, tema volitatud esindaja, importija ja levitaja kohustustele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ning vastutusele hakatakse kohaldama toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Riikliku järelevalve tegijaks joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavuse, vastavushindamise ja märgistamise nõuete ning nendega seotud turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle määratakse Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi *TTJA*).

TTJA esitatud ressursihinnangu kohaselt ei eelda kavandatav ülesanne eraldi ametikoha loomist, kuna ülesande täitmist on võimalik korraldada olemasoleva meeskonna tööjaotuse ja prioriteetide kohandamisega. Samas kaasneb TTJA-le mõõdukas lisatöömaht ning vajadus tagada koolituseks ja vajaduse korral toodete katsetamiseks iga-aastane eelarvereserv.

Rakendamisel on oluline tagada ka TTJA valmisolek osaleda Euroopa Liidu tasandi infovahetuses ja koordineerimises ning kujundada praktiline kontrolliloogika koostöös teiste asjaomaste asutustega, sealhulgas Terviseametiga ning kolmandatest riikidest pärit toodete puhul vajaduse korral Maksu- ja Tolliametiga.

Rikkumismenetlusega seotud muudatustega täpsustatakse neid veeseaduse sätteid, mille puhul on Euroopa Komisjon juhtinud tähelepanu direktiivi (EL) 2020/2184 ülevõtmise puudustele. Eelnõukohaste muudatustega asendatakse riskipõhise käsitluse täielikust rakendamata jätmisest lähtuv sõnastus direktiivikohase loogikaga (lubab riskipõhist käsitlust kohandada),

täpsustatakse prioriteetse tarbimiskoha mõistet ja lisatakse joogivee kontrolli kava pideva läbivaatamise nõue.

Lisaks sätestatakse rahvatervishoiu seaduses juurdepääsupiirang vee terviseohutuse infosüsteemis veeseaduse § 85^2 lõike 2 alusel joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamise käigus töödeldavatele geograafilise asukoha andmetele. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 8 lõike 2 punkti a alapunkti iii nõuetekohase rakendamise ja rikkumismenetluses esitatud märkuse lahendamisega.

Eelnõu kohaselt peavad joogiveega kokkupuutuvate toodetega seotud asjaomased ettevõtjad, sealhulgas tootja, tema volitatud esindaja, importija ja levitaja, tagama oma rollist tulenevalt, et turule lastavad või turul kättesaadavaks tehtavad tooted vastavad kohaldatavatele nõuetele ning et olemas on nõuetekohane märgistus ja vastavust tõendav dokumentatsioon. Toodetes kasutatavate materjalide nõuetekohasust hinnatakse toote vastavushindamise osana. Samal ajal täpsustub TTJA pädevus ja järelevalve nende nõuete täitmise üle.

Halduskoormuse suurenemine on eelduslikult piiratud, kuna joogivee ohutuse tagamise kohustus kehtib ka praegu ning eelnõuga täpsustatakse peamiselt Euroopa Liidu otsekohalduvate nõuete rakendamist. Suurem mõju võib avalduda üksikutele tootjatele, importijatele ja levitajatele, kelle tooted peavad läbima vastavushindamise või kes peavad kohandama dokumentatsiooni ja märgistust uuele Euroopa Liidu süsteemile. Eestis tegutsevate asjaomaste tootjate arv on hinnanguliselt väike.

Mõju tasakaalustab ühisveevärgi puurkaevu kasutusluba taotleva vee-ettevõtja või arendaja menetluse lihtsustumine, kuna Terviseameti kohustuslik kooskõlastusetapp kaob. Samal ajal väheneb Terviseameti automaatne menetluskoormus. Terviseametit saab vajaduse korral riskipõhiselt kaasata arvamuse andmisel või konsulteerimisel, kui kasutusloa menetluses ilmneb joogivee kvaliteedi või terviseriskiga seotud küsimus.

Kokkuvõttes on eelnõuga kavandatu mõju halduskoormusele ja töökoormusele tasakaalustav: osa ettevõtjate ja TTJA koormus võib suureneda, kuid vee-ettevõtjate, arendajate ja Terviseameti menetluskoormus väheneb.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Sotsiaalministeeriumi rahvatervishoiu osakonna nõunik Ramon Nahkur (ramon.nahkur@sm.ee) ja analüüsiosakonna analüütik Evelin Tähtväli (evelin.tahtvali@sm.ee). Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud õigusnõunik Piret Eelmets (piret.eelmets@sm.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeletoimetanud Virge Tammaru (virge.tammaru@fin.ee).

Eelnõu ettevalmistamiseks vajalik sisend joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuete rakendamise kohta on koondatud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamise analüüsi põhjal ning 2026. aastal korraldatud kaasamise, küsimustiku ja asutustevaheliste arutelude alusel. Kaasamisel osalesid muu hulgas asjaomased ministeeriumid ja riigiametid ning joogivee ja toodete nõuetele vastavuse valdkonna osapooled.

Rikkumismenetlusega seotud muudatuste ettevalmistamisel on lähtutud direktiivi (EL) 2020/2184 ülevõtmise kohta Euroopa Komisjoni esitatud märkustest ja Eesti seisukohtadest neile.

1.3. Märkused

Eelnõuga täpsustatakse direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks vajalikku riigisisest õigusraamistikku. Direktiivi artikli 11 rakendamiseks on Euroopa Komisjon vastu võtnud mitu omavahel seotud rakendusotsust ja delegeeritud määrust. Need käsitlevad muu hulgas lubatud ainete Euroopa nimekirju, lähteainete, koostiste ja koostisosade katsetamise ja heakskiitmise meetodeid, materjalide katsetamise ja heakskiitmise korda, vastavushindamismenetlusi ning olmeveega kokkupuutuvate toodete märgistamise ühetaolisi spetsifikatsioone. Nimetatud Euroopa Liidu õigusaktid on liikmesriikides otsekohalduvad, kuid nende praktiliseks toimimiseks tuleb riigisiseselt määrata pädevad asutused, funktsioonid, järelevalve ja menetluslikud normid.

Eelnõu on seotud Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlusega nr 2025/2122, milles komisjon on esitanud Eestile etteheiteid direktiivi (EL) 2020/2184 ülevõtmise kohta. Eelnõu kohaselt lahendatakse osa etteheidetest seaduse tasandil, täpsustades veeseadust ja rahvatervishoiu seadust. Muud rikkumismenetluse käigus tuvastatud küsimused lahendatakse määruse tasandil.

Enne eelnõu koostamist väljatöötamiskavatsust ei koostatud, tuginedes hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 2 punktidele 1, 2 ja 5. Eelnõu menetlus peab olema kiireloomuline, kuna tegemist on osaliselt direktiivi puuduliku ülevõtmisega seotud rikkumismenetlusega. Muudatused on seotud ka direktiivi (EL) 2020/2184 rakendusaktide kohaldamise tagamisega ning muudatused ei too kaasa olulist õiguslikku muudatust. Eelnõukohase seadusega muudetakse järgmisi seadusi ja nende redaktsioone:
1) veeseadus (RT I, 11.07.2026, 69);
2) ehitusseadustik (RT I, 11.07.2026, 33);
3) rahvatervishoiu seadus (RT I, 18.03.2026, 17);
4) toote nõuetele vastavuse seadus (RT I, 11.03.2025, 3).

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthäälteenamus.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõukohase seaduse eesmärk on tagada direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks vajalik riigisisene õigusraamistik, kõrvaldada kehtivas õiguses rikkumismenetluse käigus tuvastatud joogivee valdkonna puudused, sätestada joogiveehaarde riskihindamise käigus töödeldavate geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirang ning vähendada välditavat haldus- ja töökoormust ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuetele vastamise eesmärk on luua selge ja toimiv süsteem, mille kohaselt peavad turule lastavad ja turul kättesaadavaks tehtavad joogiveega kokkupuutuvad tooted vastama Euroopa Liidu nõuetele, olema läbinud nõutud vastavushindamise ning kandma sellekohast märgistust. Regulatsioon aitab tagada, et joogivee võtmiseks, töötlemiseks, hoidmiseks ja jaotamiseks kasutatavad tooted ei kahjusta joogivee kvaliteeti ega inimese tervist.

Kehtivas õiguses puudub eraldi selge norm, mis seoks joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud hügieeninõuded, vastavushindamise, vastavushindamisasutusest teavitamise, märgistamise ja turujärelevalve riigisisese toote nõuetele vastavuse õigusraamistikuga. Eelnõukohane seadus täidab selle lünga, kohaldades asjaomaste ettevõtjate kohustustele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ja vastutusele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Eelnõukohase seaduse eesmärk on tagada ka asutuste selge pädevusjaotus. Järelevalve joogivee kvaliteedi üle jääb veeseaduse alusel jätkuvalt Terviseameti pädevusse. Joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse, vastavushindamise, märgistamise, turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle teeb eelnõu kohaselt riiklikku järelevalvet TTJA. TTJA kontrollib toote turujärelevalve käigus vajaduse korral ka tootes kasutatud materjalide katsetamist ja heakskiitmist tõendavate dokumentide olemasolu, asjakohasust ja seost konkreetse tootega. Eelnõuga kavandatu kohaselt ei muudeta Põllumajandus- ja Toiduameti pädevust toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete nõuete täitmise üle tehtavas järelevalves. Toiduseaduse alusel teeb toiduga, sh joogiveega kokkupuutuvate materjalide ja esemete nõuete täitmise üle järelevalvet Põllumajandus- ja Toiduamet. Toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete õigusraamistikku ei kohaldata ühis- või eraveevärgi püsiosade suhtes, seega ei tee PTA järelevalvet nende osade nõuete täitmise üle. Eelnõuga ei muudeta Terviseameti pädevust joogivee kvaliteedi järelevalves ega Põllumajandus- ja Toiduameti pädevust toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete nõuete täitmise üle järelevalve tegemisel.

Rakendusmudeli kujundamisel on arvestatud TTJA hinnanguga, mille kohaselt saab uue turujärelevalveülesande täitmist korraldada olemasoleva personaliga, kuid ülesande tõhus täitmine eeldab ametnike valdkondlikku koolitamist ja võimalust tellida vajaduse korral toote nõuetele vastavuse kontrollimiseks katseid.

Rikkumismenetlusega seotud muudatuste eesmärk on viia veeseaduse sätted paremini kooskõlla direktiivi (EL) 2020/2184 nõuetega. Muudatustega tagatakse, et riskipõhise käsitluse rakendamist võib direktiivis sätestatud tingimustel kohandada, kuid seda ei tohi täielikult rakendamata jätta; prioriteetse tarbimiskoha mõiste hõlmab ka üldsusele mitteavatud suuri valdusi, mis ei ole kodumajapidamised (nt suurettevõtted, tööstusliku tootmise üksused või haldusasutuste ruumid, millele on juurdepääs ainult seal töötaval personalil); ning joogivee kontrolli kava vaadatakse pidevalt läbi ja seda ajakohastatakse vähemalt iga kuue aasta tagant.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 8 lõike 2 punkti a alapunkt iii kohaselt tuleb joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamisel arvesse võtta veevõtukohtade geograafilisi viiteid, kuid selliseid viiteid ei tehta üldsusele kättesaadavaks. Eelnõuga kavandatu kohaselt sätestatakse rahvatervishoiu seaduses, et vee terviseohutuse infosüsteemis veeseaduse § 85^2 lõike 2 alusel joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamise käigus töödeldavad geograafilise asukoha andmed on asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teave avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punkti 19 tähenduses. Juurdepääsupiirang kehtib kuni veehaarde kasutamise lõpetamiseni joogivee võtmiseks või joogivee tootmiseks.

Eesmärk on vähendada ka haldus- ja töökoormust, kaotades välditava kooskõlastusetapi ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses. Muudatus ei anna Terviseameti joogivee kvaliteedi ja terviseriski hindamise ülesannet üle kasutusloa menetlejale. Terviseamet saab jätkuvalt hinnata joogivee ohutust veeseaduses sätestatud joogivee kontrolli kava kooskõlastamise ja joogivee kvaliteedi üle tehtava järelevalve raames ning vajaduse korral võib kasutusluba menetlev pädev asutus küsida Terviseametilt arvamust.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

§ 1. Veeseaduse muutmine

Punktiga 1 muudetakse veeseaduse § 2 pealkirja, sõnastades selle üldisemalt. Muudatus on seotud punktis 2 kavandatud muudatusega, mille kohaselt täiendatakse § 2 viitega toote nõuetele vastavuse seadusele.

Punktiga 2 täiendatakse veeseaduse § 2 lõikega 3, mille kohaselt kohaldatakse veeseaduse tähenduses joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavusele, märgistamisele, turule laskmisele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ja vastutusele ning turul kättesaadavaks tegemisega seotud tootja, tema volitatud esindaja, importija ja levitaja kohustustele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Muudatus on vajalik direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks. Artikli 11 kohaselt tuleb tagada, et joogiveega kokkupuutuvad materjalid ja tooted vastaksid Euroopa Liidu ühtsetele hügieeninõuetele. Artikli 11 süsteem hõlmab kahte omavahel seotud tasandit: esiteks joogiveega kokkupuutuvate materjalide ja valmismaterjalide hügieeninõuded ning teiseks toodete vastavushindamine, märgistus ja turule laskmise tingimused.

Toote nõuetele vastavuse seadus on Eestis üldine õigusraamistik, mille kaudu reguleeritakse toote turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise tingimusi, ettevõtjate kohustusi, vastavushindamist, turujärelevalvet ja vastutust. Joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul on tegemist tootepõhise nõuetele vastavuse ja turujärelevalve küsimusega. Seetõttu on põhjendatud kohaldada nende suhtes toote nõuetele vastavuse seadust, arvestades veeseadusest ja direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktidest (Euroopa Komisjoni rakendusotsused ja delegeeritud määrused) tulenevaid erisusi.

Uus säte loob silla veeseaduse ja toote nõuetele vastavuse seaduse vahel. Sellega tagatakse, et joogiveega kokkupuutuvaid tooteid puudutavad turule laskmise, turul kättesaadavaks tegemise, vastavushindamise, vastavushindamisasutusest teavitamise, märgistamise ja turujärelevalve küsimused alluvad toote nõuetele vastavuse süsteemile. Toodetes kasutatavate materjalide nõuetekohasust käsitletakse toote vastavushindamise ja turujärelevalve raames.

Sättega ei looda uut riigisisest sertifitseerimissüsteemi ega dubleerita Euroopa Liidu õiguse alusel kehtestatud vastavushindamise nõudeid. Tootja, importija ja levitaja peavad tagama, et turule lastav või turul kättesaadavaks tehtav toode vastab kohaldatavatele Euroopa Liidu nõuetele ning et nõuetele vastavus on nõuetekohaselt tõendatud ja dokumenteeritud. Järelevalveasutusel on omakorda alus kontrollida nõuete täitmist toote nõuetele vastavuse seaduse raamistikus.

Punktidega 3 ja 4 muudetakse veeseaduse § 85^1 lõiget 4. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 7 lõike 2 ülevõtmise täpsustamisega. Direktiivi kohaselt võivad liikmesriigid teatud tingimustel veeohutuse riskipõhise käsitluse rakendamist kohandada. Kehtiv veeseaduse sõnastus võimaldab aga riskipõhise käsitluse teatud juhul üldse rakendamata jätta. Selline sõnastus ei vasta direktiivi mõttele, sest direktiiv lubab riskipõhist käsitluse rakendamist kohandada, kuid ei näe ette selle täielikku kohaldamata jätmist. Muudatuse eesmärk on täpsustada, et riskipõhine käsitlus jääb ka erandjuhtudel põhimõtteliselt kohaldatavaks, kuid selle rakendamise ulatust ja viisi võib direktiivis lubatud tingimustel üksnes kohandada.

Punktiga 5 muudetakse veeseaduse § 85^4 lõiget 4 ja täpsustatakse prioriteetse tarbimiskoha mõistet. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 2 punktis 4 sätestatud mõiste „prioriteetsed tarbimiskohad“ ülevõtmisega. Euroopa Komisjon on rikkumismenetluses juhtinud tähelepanu sellele, et veeseaduse määratlus on liiga kitsas, kuna see hõlmab üksnes üldsusele kasutamiseks avatud valdusi ega hõlma üldsusele mitteavatud suuri valdusi, mis ei

ole kodumajapidamised, kuid kus paljud kasutajad võivad siiski kokku puutuda veega seotud riskidega.

Direktiivi tähenduses võivad prioriteetseteks tarbimiskohtadeks olla eelkõige üldsusele kasutamiseks avatud suured valdused, kuid samuti üldsusele mitteavatud suured valdused, mis ei ole kodumajapidamised. Sellised võivad olla näiteks suurettevõtted, tööstusliku tootmise üksused või haldusasutuste ruumid, millele on juurdepääs üksnes seal töötaval personalil. Nendes kohtades võib suur hulk inimesi kasutada sama joogiveesüsteemi ning puutuda kokku veega seotud riskidega, mistõttu on põhjendatud nende hõlmamine prioriteetse tarbimiskoha mõistega.

Muudatusega viiakse veeseaduse mõiste direktiivi kohaldamisalaga paremini kooskõlla. Sõnastus ei tähenda, et iga mitteavalik valdus muutuks automaatselt prioriteetseks tarbimiskohaks. Määravaks jääb see, kas tegemist on kodumajapidamisest erineva valdusega, kus paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega ja mille määratlemine prioriteetse tarbimiskohana on veega seotud riskide juhtimise eesmärgist lähtudes põhjendatud.

Prioriteetse tarbimiskoha määramisel tuleb lähtuda riskipõhiselt valduse kasutajate arvust, kasutuse intensiivsusest, kasutajate võimalikust haavatavusest, veesüsteemi eripärast ja veega seotud riski ulatusest. Üksnes tegevusala või asjaolu, et tegemist on suure töötajate arvuga ettevõttega, ei tähenda automaatselt prioriteetseks tarbimiskohaks kvalifitseerumist. Kui ettevõtjal on toiduohutuse, enesekontrolli või muu õigusakti alusel olemas asjakohased joogivee seireandmed, saab neid võimaluse korral arvestada, vältides põhjendamatut dubleerimist.

Punktiga 6 täiendatakse veeseaduse § 85^5 pealkirja sõnaga „tooted“, sest direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktid käsitlevad lisaks materjalidele ka joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamist ja märgistamist.

Punktiga 7 täiendatakse veeseaduse § 85^5 lõigetega 3 ja 4. Lõike 3 kohaselt peavad joogivee võtmise, töötlemise, säilitamise või jaotamisega seotud rajatises kasutamiseks ettenähtud joogiveega kokkupuutuvad tooted ja nendes kasutatavad materjalid vastama direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud nõuetele. Joogiveega kokkupuutuva toote vastavust nõuetele hinnatakse ja toode märgistatakse nimetatud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud korras. EL-i nõuded kohalduvad alates 31. detsembrist 2026.

Direktiivi artikli 11 lõike 1 kohaselt ei tohi joogiveega kokkupuutuvad materjalid otseselt ega kaudselt ohustada inimtervist, halvendada vee värvust, lõhna ega maitset, soodustada mikroobset kasvu ega põhjustada saasteainete leostumist rohkem kui materjali kavandatud eesmärki arvestades vältimatu.

Direktiivi artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktid täpsustavad nõudeid, mille abil artikli 11 eesmärki praktikas saavutatakse. Need hõlmavad muu hulgas lubatud ainete Euroopa nimekirju, lähteainete, koostiste ja koostisosade katsetamise ja heakskiitmise meetodeid, valmismaterjalide katsetamise ja heakskiitmise korda, vastavushindamismenetlusi ning olmeveega kokkupuutuvate toodete märgistamise ühetaolisi spetsifikatsioone.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete hulka võivad kuuluda näiteks joogiveetorud, toruliitmikud, kraanid, segistid, ventiilid, joogivee mahutid ja paagid, joogiveega kokkupuutuvad filtriseadmete, veetöötlusseadmete või veesoojendite osad ning muud tooted, mille joogiveega kokkupuutuvad osad kuuluvad joogivee võtmise, töötlemise, hoidmise või jaotamise süsteemi.

Kohaldamisala täpne ulatus sõltub direktiivi artikli 11 ja selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktide kohaldamisalast ning konkreetse toote kasutusotstarbest.

Artikli 11 kohaldamisalast tuleb eristada tooteid, aineid ja materjale, mis ei ole käsitatavad joogiveega kokkupuutuva tootena artikli 11 tähenduses või mille suhtes kohaldub muu õigusraamistik. Toiduga kokkupuutuvad materjalid ja esemed kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1935/2004 ning toiduseaduse raamistikku, välja arvatud ühis- või eraveevärgi püsiosad. Sellised võivad olla näiteks toidukäitlemisel kasutatavad veega kokkupuutuvad nõud, mahutid ja seadmete osad ning tarbijale mõeldud veega kokkupuutuvad esemed, nagu joogipudelid, veefiltrikannud või kodumasinate veemahutid, kui need ei ole ühis- või eraveevärgi püsiosad ega kuulu joogivee võtmiseks, töötlemiseks, säilitamiseks või jaotamiseks mõeldud rajatise osana direktiivi artikli 11 kohaldamisalasse. Artikli 11 raamistik kohaldub joogivee võtmiseks, töötlemiseks, säilitamiseks või jaotamiseks mõeldud rajatistes kasutatavatele toodetele ja nendes kasutatavatele materjalidele. Kui veega kokkupuutuv ese kuulub toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete õigusraamistikku, jätkub selle üle järelevalve senises korras Põllumajandus- ja Toiduameti pädevuses.

Artikli 11 ning toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete õigusraamistikud võivad sisaldada erinevaid nõudeid, piirväärtusi, piiranguid või keelustusi, sest nende kohaldamisala, kasutuskontekst ja riskihindamise loogika ei kattu. Seetõttu ei tähenda ühe raamistiku kohaldumine automaatselt seda, et teise raamistiku konkreetsed ainepõhised nõuded või erandid kohalduksid samal viisil.

Piirjuhtumite, näiteks joogivee ajutiseks varustamiseks kasutatavate teisaldatavate mahutite, veepaakide või filtrilahenduste puhul sõltub kohaldatav õigusraamistik toote kasutusotstarbest ja sellest, kas toodet kasutatakse joogivee võtmiseks, töötlemiseks, säilitamiseks või jaotamiseks mõeldud süsteemi osana või pigem toidu või joogi käitlemise, pakendamise, serveerimise või tarbijaesemena.

Lõike 4 kohaselt hindab joogiveega kokkupuutuva toote vastavust nõuetele vastavushindamisasutus direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud korras. Vastavushindamisasutusele kohaldatakse toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Sätte eesmärk on siduda joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse tõendamine direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohase vastavushindamisega. Toote nõuetele vastavuse tagamise ja nõuetele vastavust tõendavate dokumentide, sealhulgas EL-i vastavusdeklaratsiooni koostamise kohustus lasub eelkõige tootjal ning oma rolli piires ka teistel asjaomastel ettevõtjatel. Vastavushindamisasutus teeb Euroopa Liidu õigusaktides ette nähtud vastavushindamise toimingud ja hindab, kas toode vastab kohaldatavatele nõuetele; see ei asenda ettevõtja vastutust toote nõuetele vastavuse eest. Toote vastavushindamisel hinnatakse muu hulgas seda, kas tootes kasutatud valmismaterjalid vastavad kohaldatavatele hügieeni-, katsetamis- ja heakskiitmisnõuetele. Valmismaterjal ei ole eraldiseisvalt tootele ette nähtud vastavushindamismenetluse ega toote märgistamise objekt.

Teadaolevalt puudub Eestis praegu selles tooteohutuse valdkonnas hügieeninõuete vastavushindamisasutus, seega peab ettevõtja vajadusel kasutama teises liikmesriigis asuva pädeva vastavushindamisasutuse teenust, kui see vastab direktiivi artikli 11 ja selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele. TTJA täidab komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2024/370 kohaseid teavitava asutuse ülesandeid ning annab Eestis asutatud (hetkel pole) ja tegutsevatele vastavushindamisasutustele tegevusloa toote nõuetele vastavuse seaduse § 30 lõike 1^1 ja § 34 alusel ning teavitab neist Euroopa Komisjoni ja teisi liikmesriike.

Vastavushindamisasutuse rolli eristatakse järelevalveasutuse rollist. Vastavushindamisasutus hindab joogiveega kokkupuutuva toote vastavust kohaldatavatele nõuetele Euroopa Liidu õigusaktides ettenähtud korras. Tootes kasutatud valmismaterjalide nõuetekohasust kontrollitakse toote vastavushindamise käigus nende kohta esitatud katse-, heakskiitmis- ja muude tõendite alusel. TTJA kui turujärelevalveasutus kontrollib nõuete täitmist oma pädevuse piires, sealhulgas seda, kas vajalik dokumentatsioon, märgistus ja vastavushindamise tõendid on olemas, need on asjakohased ning seotud konkreetse toote, tootetüübi, tootja, importija või levitajaga. TTJA ei tee tootja ega vastavushindamisasutuse asemel uut vastavushindamist, kuid tal peab olema võimalik kontrollida dokumentide olemasolu, asjakohasust ja usaldusväärsust turujärelevalve pädevuse raames. TTJA-le peab jääma ka võimalus saata toode vajaduse korral katselaborisse nõuetele vastavuse kontrolliks.

Punktiga 8 muudetakse veeseaduse § 87 lõiget 5 selliselt, et joogivee kontrolli kava tuleb läbi vaadata pidevalt, mitte ajakohastada vaid kuue aasta tagant, nagu kehtiv sõnastus ette näeb. Muudatus on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 II lisa A osa punktiga 4, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et joogivee seireprogramme vaadatakse pidevalt läbi ning need ajakohastatakse või taaskinnitatakse vähemalt iga kuue aasta tagant.

Euroopa Komisjon on rikkumismenetluses juhtinud tähelepanu sellele, et üksnes kuueaastase ajakohastamise kohustus ei kata täielikult direktiivi nõuet, mille järgi tuleb seireprogrammi ka jooksvalt ja pidevalt läbi vaadata. Joogivee kontrolli kava ei ole üksnes perioodiliselt uuendatav dokument, vaid riskipõhise joogivee ohutuse süsteemi osa, mida tuleb hinnata ja vajaduse korral muuta ka enne kuue aasta möödumist, kui veevarustussüsteemis, riskides, seiretulemustes või muudes olulistes asjaoludes toimuvad muutused.

Punktiga 9 tunnistatakse kehtetuks veeseaduse § 192 lõike 3 punkt 2, mille kohaselt võib veeloa andmisest keelduda juhul, kui Terviseamet ei kooskõlasta ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa taotlust ehitusseadustiku alusel.

Muudatuse eesmärk on vähendada Terviseameti töökoormust ja vältida sama joogiveeohutuse aspekti korduvat hindamist (üks puurkaevu menetluses, teine joogivee kontrolli kava menetluses). Kehtiva õiguse järgi on Terviseamet kaasatud ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlusse kooskõlastajana.

Kooskõlastuskohustuse kaotamine ei tähenda, et Terviseamet kaotaks võimaluse hinnata joogivee ohutust. Kohaliku omavalitsuse (edaspidi *KOV*) antav veeluba ei anna iseseisvalt õigust joogivee tootmiseks ega asenda joogivee käitlejale veeseadusest tulenevaid kohustusi. Veeseaduse § 87 lõike 4 kohaselt peab joogivee käitleja koostama joogivee kontrolli kava ja kooskõlastama selle Terviseametiga. Just joogivee kontrolli kava kooskõlastamise ning sellele järgneva joogivee kvaliteedi järelevalve käigus saab Terviseamet hinnata joogivee ohutust, joogivee käitlemise riske ja vajalikke seiremeetmeid sisuliselt joogivee valdkonna pädevuse piires.

Terviseamet ei pea osalema eraldi kooskõlastajana ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses. See vähendab Terviseameti automaatset menetluskoormust ja väldib joogivee ohutuse sama aspekti korduvat hindamist. Kooskõlastuse kaotamine ei välista Terviseameti riskipõhist kaasamist arvamuse avaldamiseks või konsulteerimiseks, kui kasutusloa menetluses ilmneb joogivee kvaliteedi või terviseriskiga seotud küsimus.

Sätte kehtetuks tunnistamine on sisuliselt seotud eelnõu §-ga 2, millega tunnistatakse kehtetuks ehitusseadustiku § 127 lõige 2.

Selle muudatusega seonduvalt on vaja muuta ka taristuministri 24. märtsi 2026. a määrust nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“ (§ 19 lg 1).

Punktidega 10 ja 11 täiendatakse veeseaduse § 250 lõikeid 1 ja 8 selliselt, et riikliku järelevalve tegijaks nimetatakse ka TTJA.

Muudatus on vajalik, kuna TTJA hakkab tegema riiklikku järelevalvet joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavuse, vastavushindamise ja märgistamise nõuete ning turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle.

Joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul tuleb kontrollida eeskätt seda, kas toode on turule lastud või turul kättesaadavaks tehtud nõuetekohaselt, kas toode vastab kohaldatavatele hügieeninõuetele, kas toode on läbinud nõutud vastavushindamise, kas selle kohta on olemas nõutud dokumentatsioon ja kas toode on nõuetekohaselt märgistatud. Tootes kasutatud valmismaterjalide nõuetekohasust kontrollitakse toote dokumentatsiooni, katse- ja heakskiitmistõendite ning muu asjakohase tõendusteabe kaudu.

TTJA järelevalvepädevus hõlmab oma pädevuse piires eelkõige dokumentatsiooni, märgistuse, vastavushindamise tõendite, vastavusdeklaratsiooni, tootja, tema volitatud esindaja, importija ja levitaja andmete ning turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete kontrolli. Samuti hõlmab see turujärelevalve pädevust hinnata, kas esitatud dokumendid on asjakohased, piisavad ja seotud konkreetse toote, tootetüübi, partii, tootja, importija või levitajaga.

TTJA rolli tuleb eristada Terviseameti joogivee kvaliteedi järelevalvest. TTJA lisamine veeseaduse järelevalveasutuste hulka ei muuda Terviseameti senist pädevust joogivee kvaliteedi järelevalves. Terviseamet teeb jätkuvalt joogivee kvaliteedi järelevalvet veeseaduses sätestatud alustel, sealhulgas hindab joogivee kvaliteeti, joogivee käitlemise riske ja võimalikku terviseriski kasutusetapis. TTJA järelevalvepädevus puudutab toote turule laskmise, turul kättesaadavaks tegemise, vastavushindamise ja märgistamise nõuete täitmist.

TTJA roll ei tähenda joogivee kvaliteedi või terviseriski sisulist hindamist ega tootja või vastavushindamisasutuse tehtud vastavushindamise dubleerimist. See ei välista siiski TTJA õigust turujärelevalveasutusena kontrollida, kas toote hügieeninõuete kohta esitatud dokumendid ja tõendid on olemas, need on asjakohased ning usaldusväärsed. Kui dokumendid on formaalselt olemas, kuid tekib põhjendatud kahtlus toote tegelikus vastavuses või dokumentide sisulises õigsuses, saab TTJA tegutseda toote nõuetele vastavuse seaduse ja kohaldatavate Euroopa Liidu õigusaktide kohaste turujärelevalve meetmete raames.

TTJA ressursihinnangu kohaselt ei too kavandatav järelevalveülesanne kaasa eraldi ametikoha loomise vajadust. Hinnang tugineb asjaolule, et osa joogiveega kokkupuutuvatest toodetest on juba praegu TTJA järelevalve all ehitustoodete nõuete kontekstis ning teavitava asutuse rolli menetlusloogika on TTJA-s olemas teiste õigusaktide alusel. Uus ülesanne lisab olemasolevale järelevalvepraktikale täiendava joogivee kontaktmaterjalide tehnilise mõõtme, eelkõige dokumentatsiooni, vastavushindamise, märgistuse ja vajaduse korral katsetamise vaates.

TTJA ülesande täitmine eeldab lisaks riigisisesele turujärelevalvele valmisolekut osaleda Euroopa Liidu tasandi infovahetuses ja koordineerimises, mis puudutab joogiveega kokkupuutuvate toodete vastavushindamist, teavitatud asutusi ja turujärelevalvepraktikat. See on vajalik, et Eesti turujärelevalve oleks kooskõlas Euroopa Liidu ühtse õigusraamistikuga ning et järelevalveasutusel oleks võimalik kasutada teiste liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni kaudu kättesaadavat teavet.

Kolmandatest riikidest pärit toodete puhul võib rakenduspraktikas olla vajalik TTJA koostöö Maksu- ja Tolliametiga (TNVS § 50 lg 9), eelkõige olukorras, kus impordietapis tekib vajadus kontrollida nõutud dokumentide olemasolu või edastada turujärelevalveasutusele asjakohane teave võimaliku nõuetele mittevastavuse kohta. Selline koostöö ei tähenda Maksu- ja Tolliametile uue valdkondliku järelevalveülesande andmist, vaid puudutab vajaduse korral teabevahetust pädeva turujärelevalveasutusega.

Järelevalve praktilises rakendamises võib tekkida olukordi, kus kasutuses oleva veesüsteemi joogivee kvaliteedi probleem viitab võimalikule seosele konkreetse kontaktmaterjali või tootega. Sellisel juhul tuleb eristada Terviseameti joogivee kvaliteedi järelevalvet ja TTJA toote turujärelevalvet. Terviseameti ja TTJA vaheline täpsem infovahetuse kord, juhtumi üleandmise lävend, tähtaeg ja edastatava teabe miinimumsisu täpsustatakse vastavas ametitevahelise koostöö juhendis. Kui joogiveega seotud probleem võib mõjutada toidukäitlemisettevõtte tegevust, turul olevat toitu või toidutootmise jätkumist, kaasatakse vajaduse korral ka Põllumajandus- ja Toiduamet.

Punktiga 12 täiendatakse veeseadust rakendussättega, mis täpsustab joogiveega kokkupuutuvate toodete ja materjalide nõuete rakendamise ulatust. Enne 2026. aasta 31. detsembrit ehitatud ehitises kohaldatakse käesoleva seaduse § 85^5 lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõudeid uue joogiveega kokkupuutuva toote kasutusele võtmisest arvates.

Sätte eesmärk on selgitada, et eelnõust ega Euroopa Liidu artikli 11 rakendusaktidest ei tulene üldist kohustust olemasolevaid joogivee võtmise, töötlemise, säilitamise või jaotamisega seotud ehitisi üksnes uue korra jõustumise tõttu ümber ehitada või nendes juba kasutusel olevaid tooteid välja vahetada. Uued nõuded kohalduvad sellises ehitises siis, kui pärast uue korra jõustumist võetakse kasutusele uus joogiveega kokkupuutuv toode. Selline lahendus hõlmab muu hulgas olukordi, kus uus toode võetakse kasutusele ehitise rekonstrueerimisel, remondi või hoolduse käigus või olemasoleva osa asendamisel samaväärse tootega. Seetõttu ei seota nõuete kohaldumist üksnes ehitusseadustiku tähenduses rekonstrueerimisega, vaid uue joogiveega kokkupuutuva toote kasutusele võtmisega.

Rakendussättes kasutatakse mõistet „ehitis“, et hõlmata nii hooned kui ka rajatised, milles kasutatakse joogiveega kokkupuutuvaid tooteid. Nõuete kohaldumine uue toote kasutusele võtmisest tagab, et olemasolevate ehitiste suhtes säilib õigusselgus ja välditakse põhjendamatut tagasiulatuvat mõju, samal ajal tagades, et pärast Euroopa Liidu uue süsteemi kohaldumise algust kasutusele võetavad joogiveega kokkupuutuvad tooted vastavad veeseaduse § 85^5 lõigetes 3 ja 4 sätestatud nõuetele, sealhulgas vastavushindamise ja märgistamise nõuetele.

§ 2. Ehitusseadustiku muutmine

Paragrahviga 2 tunnistatakse kehtetuks ehitusseadustiku § 127 lõige 2.

Muudatus on seotud eelnõu § 1 punktiga 9, mille kohaselt tunnistatakse kehtetuks veeseaduse § 192 lõike 3 punkt 2. Kehtiva õiguse kohaselt on Terviseamet ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses kooskõlastaja ning Terviseameti kooskõlastamata jätmine võib olla veeloa andmisest keeldumise alus. Eelnõuga kaotatakse see kooskõlastusloogika.

Muudatus ei mõjuta kasutusloa üldist funktsiooni. Kasutusloa menetlust läbiviiv pädev asutus kontrollib ka edaspidi kasutusloa andmise eeldusi ehitusseadustiku ja selle alusel kehtestatud nõuete kohaselt. Eelnõukohase seadusega ei anta Terviseameti joogivee kvaliteedi ja terviseriski hindamise ülesannet üle KOV-idele, Keskkonnaagentuurile (KAUR), TTJA-le ega

muule asutusele. Terviseameti pädevus joogivee terviseohutuse tagamisel, joogivee käitleja kontrolli kava kooskõlastamisel ja joogivee kvaliteedi järelevalves säilib veeseaduse alusel.

Terviseameti kohustusliku kooskõlastusrolli kaotamine ei tähenda, et puurkaevust võetava vee kvaliteedi ennetav käsitlus kaoks. Puurkaevu kavandamise ja rajamise etapis kohaldub taristuministri 24. märtsi 2026. a määrus nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“, mis reguleerib muu hulgas puurkaevu projekteerimist, proovipumpamist, veeproovide võtmist ja puurkaevu andmete esitamist. Joogivee võtmiseks kavandatava puurkaevu puhul tuleb juba projekteerimise ja rajamise etapis arvestada põhjavee kvaliteediga ning vajaduse korral veetöötluse vajadusega.

Kasutusloa menetlust läbiviiv pädev asutus kontrollib kasutusloa menetluses nõutavate andmete ja dokumentide olemasolu ning kasutusloa andmise eeldusi. KOV ei pea hakkama Terviseameti asemel sisuliselt hindama joogivee terviseriski ega otsustama joogivee nõuetele vastavuse üle. Kasutusloa andmine ei anna iseenesest õigust anda nõuetele mittevastavat vett tarbijatele joogiveena. Joogivee käitleja peab täitma veeseadusest tulenevaid joogivee kvaliteedi ja kontrolli nõudeid ning vajaduse korral rakendama veetöötlust. Terviseametil säilib võimalus hinnata joogivee ohutust veeseaduses sätestatud joogivee kontrolli kava kooskõlastamise ja joogivee kvaliteedi järelevalve raames.

Muudatus vähendab Terviseameti automaatset menetluskoormust, kuna Terviseamet ei pea enam andma kooskõlastust kõigis ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlustes. KOV-idele ei kavandata uut joogivee kvaliteedi või terviseriski sisulise hindamise ülesannet.

Kooskõlastusnõude kaotamine ei eelda ehitusregistri automaatse teavituse arendamist ega asenda kooskõlastust eraldi Terviseameti teavitamiskohustusega. Puurkaevu rajamise ja kasutuselevõtuga seotud andmed liiguvad kehtiva korra kohaselt riiklikesse registritesse ning joogivee käitleja vastutab joogivee nõuetele vastavuse tagamise eest. Kui kasutusloa menetluses ilmneb joogivee kvaliteedi või terviseriskiga seotud küsimus, saab pädev asutus Terviseametilt arvamust küsida.

Muudatusega ei vähendata joogivee ohutuse kaitsetaset. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa väljastamine ei asenda joogivee käitleja kohustust tagada joogivee nõuetekohasus ega Terviseameti pädevust teha joogivee kvaliteedi järelevalvet. Muudatus korrastab üksnes menetluslikku tööjaotust ja väldib dubleerivat kooskõlastamist.

Selle muudatusega seonduvalt on vaja muuta ka taristuministri 24. märtsi 2026. a määrust nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“ (§ 19 lg 1).

§ 3. Rahvatervishoiu seaduse muutmine

Paragrahviga 3 täiendatakse rahvatervishoiu seaduse § 29 lõigetega 3^1 ja 3^2. Täienduse kohaselt on vee terviseohutuse infosüsteemis veeseaduse § 85^2 lõike 2 alusel joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamise käigus töödeldavad geograafilise asukoha andmed asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teave avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punkti 19 tähenduses. Juurdepääsupiirang ei hõlma kõiki joogivee või veehaarde kohta käivaid andmeid. See hõlmab vaid riskihindamise käigus töödeldavaid geograafilise asukoha andmeid, mille kaudu on võimalik veehaarde asukohta kindlaks teha. Avalikkusele saab jätkuvalt esitada joogivee ohutuse ja riskihindamise kohta üldistatud teavet viisil, mis ei võimalda veehaarde asukohta tuvastada. Pädevatel asutustel ja veekäitlejal on andmetele juurdepääs ulatuses, mis on vajalik seadusest tulenevate ülesannete ja kohustuste täitmiseks.

Andmetele kehtestatakse juurdepääsupiirang kuni veehaarde kasutamise lõpetamiseni joogivee võtmiseks või joogivee tootmiseks. Selline lahendus seob piirangu kestuse andmete kaitsmise vajadusega ning väldib piirangu püsimist pärast seda, kui veehaaret enam joogivee võtmiseks või tootmiseks ei kasutata.

§ 4. Toote nõuetele vastavuse seaduse muutmine

Paragrahviga 4 täiendatakse toote nõuetele vastavuse seaduse normitehnilist märkust viitega direktiivile (EL) 2020/2184. Muudatus on vajalik, kuna veeseaduse § 2 lõike 3 kohaselt kohaldatakse joogiveega kokkupuutuva toote hügieeninõuetele vastavusele, märgistamisele, turule laskmisele, vastavushindamisele, vastavushindamisasutusest teavitamisele, turujärelevalvele ja vastutusele ning turul kättesaadavaks tegemisega seotud ettevõtjate kohustustele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega.

Direktiivile viitamine tagab, et toote nõuetele vastavuse seaduse kohaldamine joogiveega kokkupuutuvatele toodetele on kooskõlas asjaomase Euroopa Liidu õigusraamistikuga.

§ 5. Seaduse jõustumine

Paragrahvis 5 sätestatakse seaduse jõustumise ajaks 2026. aasta 31. detsember. Jõustumiskuupäev on seotud vajadusega tagada direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktide rakendamiseks vajalik riigisisene õigusraamistik alates nende kohaldamise algusest.

Rikkumismenetlusega seotud muudatuste, sealhulgas rahvatervishoiu seaduse täienduse jõustumine 2026. aasta 31. detsembril võimaldab kõrvaldada seaduse tasandil tuvastatud ülevõtmispuudused võimalikult kiiresti. Terviseameti töökoormuse vähendamise muudatuse jõustumine samal kuupäeval võimaldab alates 2026. aasta 31. detsembrist rakendada ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses lihtsustatud töökorraldust.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga täpsustatakse terminit „prioriteetne tarbimiskoht“, et see vastaks direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 2 punktis 4 sätestatud mõistele.

Eelnõus kasutatakse veeseaduses, toote nõuetele vastavuse seaduses ja direktiivis (EL) 2020/2184 ning selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktides kasutatavat terminoloogiat.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega seoses on keskse tähendusega terminid „joogiveega kokkupuutuv toode“, „joogiveega kokkupuutuv materjal“, „hügieeninõuded“, „vastavushindamine“, „vastavushindamisasutus“, „märgistamine“, „turule laskmine“ ja „turul kättesaadavaks tegemine“. Nende mõistete sisustamisel tuleb lähtuda direktiivi artiklist 11, selle alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktidest ja toote nõuetele vastavuse seaduse üldisest terminoloogiast.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on seotud direktiiviga (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta. Eelnõu keskne Euroopa Liidu õigusega seotud eesmärk on luua nimetatud direktiivi artikli 11 rakendamiseks vajalik riigisisene õigusraamistik ja lahendada direktiivi ülevõtmise kohta esitatud rikkumismenetluse märkused, sealhulgas direktiivi artikli 8 lõike 2 punkti a alapunktis iii

nimetatud veevõtukohtade geograafiliste viidete avalikustamise piiramine riskihindamise kontekstis.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 eesmärk on ühtlustada Euroopa Liidus joogiveega kokkupuutuvate materjalide ja toodete hügieeninõuded. Artikli 11 lõike 1 kohaselt ei tohi joogiveega kokkupuutuvad materjalid otseselt ega kaudselt ohustada inimtervist, halvendada vee värvust, lõhna ega maitset, soodustada mikroobset kasvu ega põhjustada saasteainete leostumist rohkem kui materjali kavandatud eesmärki arvestades vältimatu. Artikli 11 lõige 2 näeb ette spetsiifilised minimaalsed hügieeninõuded, sealhulgas lubatud ainete Euroopa nimekirjad, valmismaterjalide katsetamise ja heakskiitmise meetodid, vastavushindamismenetlused ning toodete ühtse märgistuse. Artikli 11 lõike 7 kohaselt peab liikmesriik tagama, et turule lastakse üksnes nõuetele vastavad joogiveega kokkupuutuvad tooted.

Artikli 11 rakendamiseks on vastu võetud järgmised Euroopa Liidu õigusaktid, millega eelnõu on seotud:
1) komisjoni rakendusotsus (EL) 2024/365, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 rakendamise eeskirjad seoses lubatud ainete Euroopa nimekirjadesse kantavate lähteainete, koostiste ja koostisosade katsetamise ja heakskiitmise meetoditega (ELT L, 2024/365, 23.04.2024);
2) komisjoni rakendusotsus (EL) 2024/367, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 rakenduseeskirjad ning olmeveega kokkupuutuvate materjalide või toodete valmistamisel kasutada lubatud lähteainete, koostiste ja koostisosade Euroopa nimekirjad (ELT L, 2024/367, 23.04.2024);
3) komisjoni rakendusotsus (EL) 2024/368, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 rakenduseeskirjad ning olmeveega kokkupuutuvates toodetes kasutatavate valmismaterjalide katsetamise ja heakskiitmise kord ning meetodid (ELT L, 2024/368, 23.04.2024);
4) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2024/369, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ning kehtestatakse lähteainete, koostiste ja koostisosade lubatud ainete Euroopa nimekirjadesse kandmise ja neist väljajätmise menetlus (ELT L, 2024/369, 23.04.2024);
5) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2024/370, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ning kehtestatakse olmeveega kokkupuutuvate toodete suhtes kohaldatavad vastavushindamismenetlused ja neis menetlustes osalevate vastavushindamisasutuste määramise eeskirjad (ELT L, 2024/370, 23.04.2024);
6) komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2024/371, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2020/2184 ning kehtestatakse olmeveega kokkupuutuvate toodete märgistamise ühetaolised spetsifikatsioonid (ELT L, 2024/371, 23.04.2024).

Nimetatud Euroopa Liidu õigusaktid on otsekohalduvad. Eelnõuga ei korrata nende tehnilisi nõudeid, vaid luuakse nende rakendamiseks vajalik riigisisene pädevus- ja järelevalveraamistik. Selline lahendus väldib Euroopa Liidu tehniliste nõuete dubleerimist Eesti õiguses ja vähendab riski, et riigisisene sõnastus erineb otsekohalduvatest nõuetest.

Tähelepanu tuleb pöörata ka asjaolule, et joogiveega kokkupuutuv toode võib olla samal ajal ehitustoode Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/3110, millega sätestatakse ehitustoodete ühtlustatud turustusreeglid ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 305/2011 (ELT L, 2024/3110, 18.12.2024) (edaspidi *CPR määrus*), tähenduses. Sellisel juhul tuleb siiski eristada ehitustoodete regulatsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid nõudeid ja direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohaseid hügieeninõudeid. CPR määruse artikli 2 lõike 2 punkti b kohaselt ei kohaldata nimetatud määrust nõuetele ega toimivuse hindamisele, mis kuuluvad direktiivi

(EL) 2020/2184 kohaldamisalasse ja on hõlmatud kõnealuse direktiivi artikli 11 lõikes 8 osutatud komisjoni delegeeritud õigusaktidega. Seega kuuluvad direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohased joogiveega kokkupuutuvate toodete hügieeninõuded ja nende vastavushindamine kõnealuse direktiivi süsteemi, mitte CPR määruse alusel paralleelselt hinnatavate nõuete hulka. CPR määruse kohaldamine on välistatud üksnes selles osas, milles konkreetne nõue või toimivuse hindamine on direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel hõlmatud. Ehitustoodete puhul tuleb muuhulgas arvestada määruse (EL) 2024/3110 artiklites 94 ja 95 toodud üleminekusätetega.

Eelnõu kohaselt kohaldatakse joogiveega kokkupuutuvate toodete hügieeninõuetele vastavuse, märgistamise, turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemisega seotud ettevõtjate kohustustele, vastavushindamisele, turujärelevalvele ja vastutusele toote nõuetele vastavuse seadust veeseadusest tulenevate erisustega. Sellega luuakse riigisisene alus direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktide praktiliseks rakendamiseks.

Eelnõuga määratakse TTJA pädevaks riikliku järelevalve tegijaks joogiveega kokkupuutuvate toodete hügieeninõuetele vastavuse, vastavushindamise, märgistamise ning nendega seotud turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle. Joogivee kvaliteedi järelevalve jääb veeseaduse kohaselt Terviseameti pädevusse.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisel tuleb arvestada Euroopa Liidu õiguses ette nähtud üleminekukorraga. Artikli 11 kohane kord kohaldub üldjuhul 31. detsembril 2026. Siiski, nende toodete suhtes, mis on enne nimetatud kuupäeva hinnatud vastavaks joogiveega kokkupuutuvate toodete suhtes kohaldatavatele riiklikele hügieeninõuetele ja mille riiklik vastavustunnistus on 31. detsembril 2026 veel kehtiv, kohaldub uus kord üleminekusätete kohaselt 31.12.2032. aastast (komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2024/370 artikkel 11; komisjoni rakendusotsuse (EL) 2024/367 artikkel 3). Eestis ei ole varasemat riiklikku joogivee kontaktmaterjalide heakskiidu- ja sertifitseerimissüsteemi, mille alusel selliseid riiklikke vastavustunnistusi oleks väljastatud.

Üleminekuaja tingimustele vastavate dokumentide käsitlemine toimub Euroopa Liidu õiguse ja asjakohaste juhendmaterjalide alusel. Vajaduse korral täpsustatakse üleminekukorra praktilist kohaldamist järelevalvepraktikas või juhendmaterjalides.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 8 lõike 2 punkti a alapunkt iii kohaselt peab joogiveehaarde valgala ja toiteala riskihindamine sisaldama veevõtukohtade geograafilisi viiteid, kuid neid viiteid ei tehta üldsusele kättesaadavaks. Rahvatervishoiu seaduse § 29 täiendamine loob seaduse tasandil selge aluse käsitada vee terviseohutuse infosüsteemis riskihindamise käigus töödeldavaid geograafilise asukoha andmeid asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabena.

Rikkumismenetlusega seotud muudatustest on eelnõu § 1 punktid 3 ja 4 seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 7 lõike 2 ülevõtmise täpsustamisega. Komisjon on leidnud, et kehtiv veeseaduse sõnastus võimaldab riskipõhist käsitlust üldse mitte rakendada, kuigi direktiiv lubab üksnes riskipõhise käsitluse rakendamist kohandada. Sõnastuse muutmine „ei pea rakendama“ asemel „võib kohandada“ ning „rakendamata jätmise“ asemel „kohandamine“ viib veeseaduse sõnastuse direktiivi artikli 7 lõike 2 loogikaga paremini kooskõlla.

Eelnõu § 1 punkt 5 on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 2 punktiga 4, milles on määratletud prioriteetsed tarbimiskohad. Muudatusega laiendatakse veeseaduse mõistet nii, et see hõlmaks lisaks üldsusele kasutamiseks avatud suurtele valdustele ka üldsusele mitteavatud valdusi, mis ei ole kodumajapidamised ja mille paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega.

Eelnõu § 1 punkt 8 on seotud direktiivi (EL) 2020/2184 II lisa A osa punktiga 4, mille kohaselt vaadatakse seireprogramme pidevalt läbi ning ajakohastatakse või taaskinnitatakse vähemalt iga kuue aasta tagant. Muudatusega täpsustatakse veeseaduse § 87 lõiget 5 selliselt, et joogivee kontrolli kava vaadatakse pidevalt läbi ehk seda ajakohastatakse vastavalt vajadusele, aga vähemalt iga kuue aasta järel.

Eelnõu § 1 punkt 9 ja § 2 ei ole seotud direktiivi (EL) 2020/2184 uue sisulise ülevõtmisega, vaid Terviseameti töökoormuse vähendamise ja menetluskorralduse lihtsustamisega.

6. Seaduse mõjud

Eelnõukohased muudatused aitavad tagada joogivee ohutust, mõjutavad joogiveega kokkupuutuvate toodetega seotud ettevõtjaid, täpsustavad asjaomaste riigiasutuste ülesandeid ja töökorraldust ning sätestavad riskihindamise käigus töödeldavate veehaarde geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangu. Eelnõuga täpsustatakse joogivee valdkonna õigusraamistikku kolmes sisuliselt eristatavas küsimuses:

- direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 riigisisene rakendamine;
- rikkumismenetluse märkustest tulenevad veeseaduse ja rahvatervishoiu seaduse täpsustused;
- Terviseameti töökoormuse vähendamine ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses kohustusliku kooskõlastusetapi kaotamise kaudu.

6.1. Sotsiaalne mõju

Sihtrühm: elanikkond

Mõjutatud on potentsiaalselt kõik Eestis joogivett tarbivad inimesed, sealhulgas Eesti elanikud ja Eestis ajutiselt viibivad inimesed. 2025. aastal sai 86,2% Eesti elanikest joogivett ühisveevärgist ja 13,8% eraveevärgist.[1] Joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuded aitavad kaitsta mõlema rühma tarbijaid, sest eraveevärgist joogivett saavad elanikud võivad näiteks töö-, õppe- või teeninduskeskkonnas tarbida ühisveevärgi vett.

Eraldi tähelepanu vajavad kohad, kus sama veevärki kasutab palju inimesi või viibivad terviseriskidele vastuvõtlikumad isikud. Prioriteetse tarbimiskoha mõiste täpsustamine puudutab üldsusele avatud suuri valdusi ja üldsusele mitteavatud suuri valdusi, mis ei ole kodumajapidamised ja kus paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud riskidega. Terviseameti esialgse hinnangu kohaselt võivad prioriteetsete tarbimiskohtade hulka kuuluda näiteks haiglad, hooldekodud ja vanglad. Prioriteetsete tarbimiskohtade lõplik koosseis ja muudatuse mõju ulatus selguvad Terviseameti riskianalüüsi valmimisel, seega ei ole praegu võimalik prioriteetsete tarbimiskohtade arvu esitada.

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamise peamine oodatav mõju on joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse parem tagamine. Euroopa Liidu ühtne hügieeninõuete, vastavushindamise ja märgistamise süsteem aitab vähendada riski, et joogivee võtmiseks, töötlemiseks, hoidmiseks või jaotamiseks kasutatakse nõuetele mittevastavaid tooteid, mis võivad halvendada joogivee kvaliteeti või ohustada rahva tervist. Tootes kasutatud valmismaterjalide nõuetekohasust hinnatakse toote vastavushindamise osana.

[1] Terviseamet. (2025). Joogivee kvaliteet, 2025. Joogivee kvaliteet Eestis_2025.pdf.

Mõju tarbijatele on positiivne ja ennetav. Rikkumismenetlusega seotud muudatused suurendavad joogivee riskijuhtimise õigusselgust. Terviseameti kohustusliku kooskõlastusrolli kaotamine ei vähenda joogivee ohutuse kaitsetaset, sest säilivad joogivee kvaliteedi järelevalve ja kontrolli kava kooskõlastamise kohustus ning joogivee käitleja vastutus joogivee nõuetekohasuse ja terviseohutuse tagamise eest.

Eelnõukohane seadus ei loo seoses direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega tarbijatele ega kodumajapidamistele uusi kohustusi. Need on suunatud tootjatele, nende volitatud esindajatele, importijatele ja levitajatele. Nõuete täitmine ja tõhusam turujärelevalve toetavad nii ühis- kui ka eraveevärgist joogivett tarbivate inimeste ohutust.

Joogiveehaarde geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangul puudub oluline otsene mõju elanikkonna igapäevasele toimetulekule või avalike teenuste kättesaadavusele. Muudatus ei piira elanike juurdepääsu joogiveele ega mõjuta joogivee kvaliteedi seiret, riskihindamist ega nende tulemuste kasutamist rahva tervise kaitseks. Mõju elanikkonnale on kaudne ja seotud joogiveevarustuse turvalisuse ning toimekindluse toetamisega.

Kokkuvõttes on mõju sihtrühmale väike kuni keskmine, püsiv ja peamiselt ennetav. Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Prioriteetsete tarbimiskohtadega seotud mõju täpne ulatus selgub Terviseameti riskianalüüsi valmimisel.

6.2. Mõju majandusele

Sihtrühm: tootjad, importijad, levitajad, joogivee käitlejad ja teised ettevõtjad

Muudatus mõjutab eeskätt tootjaid, importijaid ja levitajaid, kes toodavad, lasevad turule või teevad turul kättesaadavaks joogiveega kokkupuutuvaid tooteid. Ettevõtjatel tuleb oma rollist tulenevalt tagada toodete vastavus Euroopa Liidu nõuetele ning nõuetekohase märgistuse ja dokumentatsiooni olemasolu, samuti läbida nõutud vastavushindamine. Valmismaterjal ei ole iseseisev toote nõuetele vastavuse seaduse kohase vastavushindamise, märgistamise ega turujärelevalve objekt. Valmismaterjali katsetamise ja heakskiitmise tõendeid hinnatakse konkreetse toote vastavushindamise ja turujärelevalve käigus.

2025. aastal oli Eestis 973 ühisveevärki ja 228 joogivee käitlejat.[2] Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 nõuetest mõjutatud tootjate, importijate ja levitajate täpne arv ei ole teada, kuid Sotsiaalministeeriumi esialgse turukaardistuse ja avalikult kättesaadava teabe põhjal tegutseb Eestis üksikuid joogiveega kokkupuutuvate toodete või nende komponentide tootjaid. Kaardistuse käigus tuvastati vähemalt neli võimalikku tootjat. Kaardistus põhineb asjaomastelt liitudelt ja asutustelt saadud tagasisidel ega pruugi olla ammendav.[3] Importijate ja levitajate võimaliku sihtrühma suurusjärku aitab hinnata asjaolu, et sanitaarseadmete ja mujal liigitamata ehitusmaterjalide hulgimüügi tegevusalal tegutses 2024. aastal 398 ettevõtet[4] ehk ligikaudu 4,8% kõigist Eestis tegutsenud 8253 hulgikaubandusettevõttest[5]. Kõik neist ei tegele siiski

[2] Terviseamet. (2025). Joogivee kvaliteet maakondades, 2025. Järelevalve | Terviseamet.

[3] Sotsiaalministeerium. (2026). Joogivee direktiivi artikkel 11 ja selle alusel vastu võetud aktide rakendamise analüüs – I etapp.

[4] Äri Atlas. (2026). Sanitaarseadmete ja mujal liigitamata ehitusmaterjalide hulgimüük ettevõtted (EMTAK 4683) Eestis. https://ariatlas.co/ettevotted/tegevusala/4683-sanitaarseadmete-ja-mujal-liigitamata-ehitusmaterjalide-hulgimuuk.

[5] Statistikaamet. (2024). EM0072: ETTEVÕTETE ARV TEGEVUSALA JA MÜÜGITULU JÄRGI | Näitaja, Tegevusala, Müügitulu ning Vaatlusperiood. Statistika andmebaas.

joogiveega kokkupuutuvate toodete või materjalidega, mistõttu ei väljenda näitaja mõjutatud ettevõtjate täpset arvu.

Joogivee käitlejaid, sealhulgas vee-ettevõtjaid ja taristuomanikke, mõjutavad direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 nõuded eelkõige uue joogiveetaristu rajamisel, olemasoleva rajatise rekonstrueerimisel ja toodete asendamisel kasutatavate joogiveega kokkupuutuvate toodete kaudu. Mõju seisneb vajaduses arvestada toodete hankimisel nende vastavust tõendava teabe, dokumentatsiooni ja märgistusega. Olemasolevaid rajatisi ei pea üksnes uue regulatsiooni jõustumise tõttu ümber ehitama – neile kohaldatakse uusi nõudeid rekonstrueerimisest alates.

Tootjatele, importijatele ja levitajatele võib lisanduda kulu seoses toodete katsetamise ja vastavushindamise, vastavust tõendavate dokumentide hankimise, märgistamise ning dokumentatsiooni koostamise ja säilitamisega. Valmismaterjali katsetamise ja heakskiitmise tõendeid kasutatakse selleks, et hinnata konkreetse toote nõuetele vastavust; valmismaterjali eraldi ei sertifitseerita. Kui Eestis asjaomases valdkonnas pädev vastavushindamisasutus puudub, võib ettevõtjal olla vaja kasutada teises liikmesriigis asuva pädeva vastavushindamisasutuse teenust, mis võib lisaks kulule mõjutada ka vastavushindamise ajakulu ning toote turule jõudmist ja kättesaadavust lõpptarbijale. Kulud võivad osaliselt kanduda toodete hinda ning nõuetele mittevastavad tooted võivad turult kaduda, kuid mõju suurust ei ole olemasolevate andmete põhjal võimalik täpselt hinnata.

Mõju ulatus sõltub konkreetsetest tooterühmadest, ettevõtja rollist tootmis- ja tarneahelas ning sellest, kas tooted on juba varem hinnatud vastavaks riiklikele või muudele nõuetele. Suuremat mõju võib eeldada ettevõtjatele, kelle tooted ei ole seni läbinud direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohast vastavushindamist või kelle dokumentatsioon ja märgistus ei vasta uuele Euroopa Liidu süsteemile. Samas võivad ühtsed Euroopa Liidu nõuded parandada nõuetele vastavate ettevõtjate konkurentsitingimusi ja lihtsustada toodete müüki teistes liikmesriikides.

Mõju võib avalduda ka joogiveetaristut projekteerivatele ja ehitavatele ettevõtjatele, kuna mitmed joogiveega kokkupuutuvad tooted võivad olla samal ajal ehitustooted või osa ehitise tehnosüsteemist. Ehitaja, projekteerija, tellija ja omanikujärelevalve peavad uue rajatise ehitamisel, olemasoleva rajatise rekonstrueerimisel ja toodete asendamisel arvestama, et joogiveega kokkupuutuvate toodete puhul ei piisa üksnes üldisest ehituslikust sobivusest, vaid joogiveega kokkupuutuvad osad peavad vastama ka direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohastele hügieeninõuetele. CPR määrust ehk ehitustoodete määrust ei kohaldata nendele nõuetele ja toimivuse hindamisele, mis kuuluvad direktiivi (EL) 2020/2184 kohaldamisalasse ja on hõlmatud selle artikli 11 lõike 8 alusel kehtestatud õigusaktidega. Seega võib joogiveega kokkupuutuv toode olla samal ajal ehitustoode, kuid kõnealuse direktiivi artikli 11 kohaseid hügieeninõudeid ei hinnata sama toote puhul paralleelselt CPR määruse alusel. Asjasse puutuvate ehitusettevõtete arvu ei saa mõjuanalüüsis esitada, sest tegevusalade statistikas ei ole eraldi eristatavad need ettevõtjad, kes projekteerivad või ehitavad joogiveetaristut või kasutavad oma tegevuses joogiveega kokkupuutuvaid tooteid.

Rikkumismenetlusega seotud muudatused – riskipõhise käsitluse täpsustamine, prioriteetse tarbimiskoha mõiste laiendamine ja joogivee kontrolli kava läbivaatamise nõue – ei too ettevõtjatele üldjuhul kaasa uut eraldiseisvat majanduslikku koormust, vaid täpsustavad olemasolevate joogivee riskijuhtimise ja seirekohustuste ulatust ning viivad riigisisese regulatsiooni kooskõlla direktiiviga.

Prioriteetse tarbimiskoha mõiste täpsustamine võib puudutada suuri mitteavalikke valdusi, mis ei ole kodumajapidamised ja kus paljud kasutajad võivad kokku puutuda veega seotud

riskidega. Mõju ulatus sõltub sellest, millised valdused määratakse praktikas prioriteetseteks tarbimiskohtadeks ja millised riskijuhtimismeetmed nende suhtes kohalduvad.

Kui sellises tarbimiskohas tuvastatakse *Legionella*, plii või muu risk joogivee kvaliteedile ja inimese tervisele, võib valduse omanikule või haldajale kaasneda seire korraldamise ning riski vähendavate või kõrvaldavate meetmete rakendamise kohustus. Mõju ulatust ja kulusid ei ole enne Terviseameti analüüsi valmimist võimalik hinnata.

Joogivee kontrolli kava pideva läbivaatamise nõude täitmine võib nõuda joogivee käitlejatelt senisest süsteemsemat jooksvat hindamist ja vajaduse korral infovahetust Terviseametiga. Kuna see on seotud juba kehtiva kohustusega tagada joogivee nõuetekohasus ja rakendada riskipõhist joogiveeohutuse käsitlust, ei ole olulist halduskoormuse kasvu oodata. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusluba taotleva vee-ettevõtja või arendaja jaoks menetlus lihtsustub ja võib kiireneda, kuna Terviseameti eraldi kooskõlastusetapp kaob.

Juurdepääsupiiranguga geograafilise asukoha andmete muudatusel ei ole olulist otsest mõju ettevõtjate majandustegevusele ega ettevõtluskeskkonnale. Muudatus ei takista vee-ettevõtjatel, veehaarete omanikel ega teistel asjaomastel isikutel nende ülesannete täitmiseks vajalikele andmetele juurdepääsu ega muuda veevarustuse või kanalisatsiooniteenuse osutamise tingimusi. Ettevõtjatele ei kaasne selle muudatusega olulisi täiendavaid haldus- ega finantskohustusi.

Kokkuvõttes on mõju ulatus ettevõtjati erinev ja tervikuna keskmine. Mõjutatud sihtrühm on tootjate puhul väike ning importijate ja levitajate puhul keskmine. Mõju avaldub püsivalt, kuid eelkõige nõuete rakendamise alguses. Ebasoovitav mõju võib seisneda vastavushindamise ja kohanemise kuludes, toodete turule jõudmise aja pikenemises ning võimalikus hinnatõusus või tootevaliku vähenemises. Ebasoovitatavate mõjude risk on hinnanguliselt väike kuni keskmine. Mõju olulisust ei ole ettevõtjate arvu ja kulude kohta täpsemate andmete puudumise tõttu võimalik lõplikult hinnata.

6.3. Mõju riigivalitsemisele

Sihtrühm: riigiasutused (TTJA, Terviseamet, Maksu- ja Tolliamet) ja KOV-id

Eelnõu mõju riigiasutustele avaldub peamiselt joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalve korralduses, joogivee kvaliteedi järelevalvega seotud infovahetuses ja kasutusloa menetluse lihtsustamises. Mõju on asutuste lõikes erinev: TTJA-le lisandub täpsustuv järelevalveülesanne, Terviseameti menetluskoormus väheneb ning Maksu- ja Tolliameti roll piirdub vajaduse korral impordietapi teabevahetusega. KOV-idele avaldub mõju eelkõige joogiveetaristu omaniku või tellijana ja kasutusloa menetlust läbiviiva asutusena.

TTJA

TTJA-le lisandub turujärelevalve ülesanne joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse, vastavushindamise, märgistuse, dokumentatsiooni ning turule laskmise ja turul kättesaadavaks tegemise nõuete täitmise üle. Ülesanne lisab olemasolevale ehitustoodete ja teiste seadmete järelevalvele täiendava kontrolliobjekti, kuid TTJA hinnangul ei eelda eraldi ametikoha loomist. Valmismaterjal ei ole iseseisev turujärelevalve objekt, tootes kasutatud valmismaterjali katsetamise ja heakskiitmise tõendeid kontrollib TTJA konkreetse toote dokumentatsiooni ja vastavushindamise tõendite osana.

TTJA hinnangul[6] on lisatöömaht esimesel rakendusaastal ligikaudu 315 tundi ehk 0,18 täistööaja ekvivalenti ning järgnevatel aastatel on lisatöömaht ligikaudu 255 tundi. Sellest moodustavad dokumentatsioonikontroll 150 tundi, Terviseametiga koostöö ja juhtumite menetlemine 60 tundi ning teavitava asutuse rolli laiendus 45 tundi aastas; esimesel rakendusaastal lisandub protsesside ja koostöökorra väljatöötamiseks 60 tundi. Töömahtu on hinnanguliselt võimalik katta olemasoleva personali tööülesannete ja prioriteetide ümberkorraldamisega, kuid tegeliku koormuse suurenemisel tuleb ressursivajadust uuesti hinnata.

Otsekulud on TTJA hinnangul seotud toodete katsetamise ja ametnike koolitamisega. Esimesel rakendusaastal on hinnanguline otsekulu 7000 eurot, millest 5000 eurot moodustab katsetamise eelarvereserv ja 2000 eurot koolitus. Alates teisest aastast on korduv aastane kulu hinnanguliselt 6000 eurot, millest 5000 eurot moodustab katsetamise eelarvereserv ja 1000 eurot täienduskoolitus või ajakohastav koolitus.

TTJA ülesandega kaasneb vajadus tagada valmisolek Euroopa Liidu tasandi koostööks ja teabevahetuseks, sealhulgas teavitatud asutuste, vastavushindamise ja turujärelevalvega seotud info kasutamiseks. See ei tähenda eraldi uue riikliku süsteemi loomist, kuid eeldab, et TTJA-l on piisav valdkondlik pädevus ja töökorraldus Euroopa Liidu õigusraamistikus liikuvate andmete ning teiste liikmesriikide praktika arvestamiseks. Artikli 11 rakendamisega seotud küsimusi käsitletakse praegu eelkõige joogiveedirektiivi rakendamise eksperdirühmas ning vajaduse korral selle tehnilistes aruteludes. Eesti osalemine on seni toimunud peamiselt hübriid- või kaugosaluse vormis. Seetõttu ei kaasne eelnõuga vahetut uut püsivat lähetuskulu. Euroopa Liidu tasandi koostöös osalemine võib siiski TTJA-le kaasa tuua täiendava töökoormuse koosolekutel osalemise, materjalide läbitöötamise ja seisukohtade kujundamise tõttu. Kui edaspidi moodustatakse direktiivi artikli 11 rakendamiseks ADCO-tüüpi turujärelevalve koostööformaat, osaleb Eesti esindamisel eelkõige TTJA kui joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalveasutus. Vajaduse korral kaasatakse TTJA poolt seisukohtade kujundamisse Terviseamet ning Põllumajandus- ja Toiduamet, eelkõige joogivee terviseohutuse, joogivee kontaktmaterjalide nõuete ning toiduga kokkupuutuvate materjalide ja esemete piiritlemise küsimustes. Täpset töökoormuse hinnangut ei ole hetkel võimalik lisada, sest alalist koostööformaati pole loodud. Võimalikud lähetuskulud sõltuvad koostööformaadi töökorraldusest, koosolekute toimumiskohast ja sellest, millises ulatuses katab Euroopa Komisjon osalemisega seotud kulud

Uue tehniliselt detailse õigusraamistiku ühetaoliseks rakendamiseks on vaja koostada praktilised juhendmaterjalid ja kontrolliloogika. Neis on asjakohane käsitleda eelkõige direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 kohaldamisala ja piirjuhtumeid, dokumentatsiooni ja märgistuse kontrolli, vastavushindamise tõendite hindamist, kohapeal pealekantavaid materjale ning eel- ja vahetoodete käsitlemist.

Maksu- ja Tolliamet

Maksu- ja Tolliametile ei anta eelnõuga joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuetele vastavuse sisulise hindamise ülesannet, kuna see kuulub TTJA kui turujärelevalveasutuse pädevusse. Kolmandatest riikidest pärit toodete puhul võib siiski olla vajalik Maksu- ja Tolliameti ning TTJA koostöö impordietapis, eelkõige nõutud dokumentide olemasolu või võimaliku nõuetele mittevastavuse kohta teabe edastamisel. Koostöö võib eeldada olemasolevate riskiprofiilide, kontrollikirjelduste või teabevahetuse töökorralduse täpsustamist. Maksu- ja Tolliameti täpsem

[6] TTJA päring: 10.08.2026.

roll, töökorralduslik mõju ja võimalik lisatöökoormus selguvad rakenduspraktika kujundamisel koostöös TTJA-ga.

Terviseamet

Artikli 11 rakendamisel jätkab Terviseamet joogivee kvaliteedi järelevalvet ega muutu turujärelevalveasutuseks. Terviseameti mõju on seotud eelkõige olukordadega, kus joogivee kvaliteedi järelevalve käigus ilmneb põhjendatud kahtlus, et joogivee kvaliteedi probleem võib olla seotud konkreetse joogiveega kokkupuutuva toote nõuetele mittevastavusega. Selline kahtlus võib tekkida muu hulgas veeanalüüside tulemuste, veesüsteemis tehtud muudatuste, uute toodete paigaldamise, korduvate kaebuste, vee organoleptiliste omaduste muutuste või muu menetluses kogutud teabe põhjal.

Sellisel juhul kogub Terviseamet joogivee kvaliteedi järelevalve pädevuse piires asjakohase esmase teabe, sealhulgas vajaduse korral vee-ettevõtjalt või joogivee käitlejalt teabe veesüsteemis tehtud muudatuste ja kasutatud toodete kohta, ning edastab selle TTJA-le. Terviseamet ei hinda toote vastavushindamise dokumentide, sertifikaatide, märgistuse ega turule laskmise nõuete täitmist toote turujärelevalve tähenduses. Nende dokumentide ja nõuete kontrollimine, sealhulgas tootes kasutatud valmismaterjalide katse- ja heakskiitmistõendite hindamine, kuulub TTJA pädevusse. Terviseameti ja TTJA infovahetuse kord, juhtumi üleandmise lävend, tähtajad ja edastatava teabe miinimumsisu täpsustatakse asutuste koostöökorralduses.

Rikkumismenetlusega seotud muudatused mõjutavad Terviseameti tööpraktikat eelkõige riskipõhise käsitluse, prioriteetsete tarbimiskohtade ja joogivee kontrolli kava pideva läbivaatamise kaudu. Muudatused ei loo Terviseametile uut menetlusliiki ega uut joogivee riskijuhtimise süsteemi, kuid eeldavad olemasolevate ülesannete direktiivikohast rakendamist ja senisest selgemat jooksvat hindamist. Prioriteetsete tarbimiskohtade lõplik koosseis ja nendega seotud töökoormus selguvad Terviseameti riskianalüüsi valmimisel.

Terviseameti koormus ühisveevärgi puurkaevude kasutusloa menetlustes väheneb, kuna amet ei pea enam osalema menetluses kooskõlastajana. Kuna dubleerivat tööd on vähem, saab Terviseamet keskenduda joogivee ohutuse hindamisele kontrollikavade kooskõlastamise ja kvaliteedi järelevalve kaudu. Muudatuse täpne mõju sõltub menetluste arvust.

Veehaarete geograafilise asukoha andmete juurdepääsupiirangu rakendamine võib eeldada Terviseametilt vee terviseohutuse infosüsteemis töödeldavate andmete koosseisu ja juurdepääsuõiguste ülevaatamist ning vajaduse korral infosüsteemi tehnilist kohandamist. Muudatus ei too kaasa uue andmekogu loomist ega muuda oluliselt olemasoleva infosüsteemi pidamise korraldust, kuid võib eeldada juurdepääsupiiranguga andmete tehnilist eristamist, juurdepääsuõiguste haldamist ja vajaduse korral infosüsteemi dokumentatsiooni või põhimääruse ajakohastamist.

KOV-id

KOV-idele ei kaasne direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega otsest uut kohustust. Kaudne mõju võib avalduda juhul, kui KOV on joogiveetaristu omanik, tellija või ehitusprotsessi osapool ning peab tagama nõuetele vastavate toodete kasutamise. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlust läbiviiva KOV-i jaoks võib menetlus lihtsustuda ja kooskõlastuskoormus väheneda, sest Terviseameti kooskõlastuse küsimise kohustus kaob. KOV-ile ei kavandata muudatusega uut joogivee kvaliteedi või terviseriski sisulise hindamise

ülesannet. KOV kontrollib jätkuvalt kasutusloa andmise eeldusi ehitusseadustiku ja selle alusel kehtestatud nõuete kohaselt.

Rikkumismenetlusega seotud muudatused suurendavad õigusselgust ning täpsustavad olemasolevate joogivee riskijuhtimise ja järelevalvega seotud ülesannete rakendamist. Riskipõhise käsitluse, prioriteetse tarbimiskoha mõiste ja joogivee kontrolli kava pideva läbivaatamise täpsustamine võib muuta Terviseameti ja teiste pädevate asutuste tööpraktikat, kuid toimub olemasolevate järelevalve- ja riskijuhtimisülesannete raames.

Kokkuvõttes on mõju riigiasutustele ja KOV-idele töökorralduslik ning tervikuna väike kuni keskmine. TTJA-le lisandub uus turujärelevalveülesanne ja piiratud korduv kulu, Terviseameti ja KOV-ide töökoormus võib väheneda ning Maksu- ja Tolliametile uut sisulist järelevalveülesannet ei lisandu. Ebasoovitavate mõjude risk seisneb eelkõige selles, et TTJA tegelik töökoormus või asutustevahelise infovahetuse maht võib kujuneda prognoositust suuremaks. Ressursivajadust ja töökorralduse toimivust tuleb seetõttu rakendamise käigus uuesti hinnata.

6.4. Mõju looduskeskkonnale

Eelnõukohasel seadusel ei ole olulist otsest mõju looduskeskkonnale. Joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide nõuded on suunatud eelkõige joogivee kvaliteedi ja inimese tervise kaitsele, kuid võivad seeläbi vähendada joogiveesüsteemides soovimatute ainete leostumise riski. Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluse muudatus on menetluslik ega muuda puurkaevu rajamisele, põhjavee kaitsele ega vee kasutamisele kehtivaid keskkonnanõudeid. Seetõttu ei ole olulist keskkonnamõju ette näha.

Veehaarete asukohaandmete juurdepääsupiirangul puudub otsene mõju keskkonnaseisundile, vee seisundi seirele, keskkonnanõuete rakendamisele või veehaarete kaitsealade kehtestamisele. Kaudne positiivne mõju võib tuleneda joogiveehaarete ja nendega seotud taristu parema kaitse kaudu, mis aitab vähendada veevarustuse häirimise ja joogiveeallikate kahjustamise riske.

6.5. Mõju regionaalarengule

Eelnõuga kavandatud nõuded kohalduvad kogu Eestis ühetaoliselt. Eelnõuga kavandatu kohaselt ei kehtestata piirkonniti erinevaid nõudeid ega muudeta veeteenuse korraldust, hinnakujundust, investeerimiskohustusi või joogivee kvaliteedinorme. Seetõttu puudub eelnõukohasel seadusel oluline otsene mõju regionaalarengule.

Muudatuste praktiline mõju võib piirkonniti erineda veevärkide, tarbijate, prioriteetsete tarbimiskohtade ja ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluste arvu tõttu. Suuremad ühisveevärgid ja suure kasutajate arvuga tarbimiskohad paiknevad sagedamini linnades ja tihedamalt asustatud piirkondades, samas kui maapiirkondades on rohkem väiksemaid veevärke ja eraveevärke. Seetõttu võib joogiveega kokkupuutuvate toodete nõuete ja prioriteetsete tarbimiskohtade mõiste täpsustamise praktiline tähendus olla suurem ulatuslikumates veesüsteemides. Kasutusloa menetluse lihtsustamise mõju sõltub selliste menetluste piirkondlikust arvust.

Võimalikud prioriteetsed tarbimiskohad paiknevad üle Eesti. Tervise Arengu Instituudi tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaasi[7] andmetel oli 2025. aastal Eestis 47 avalikku ja

[7] https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas__04THressursid__01TTosutajad/TTO20.px.

erasektori haiglat: neist 15 asus Harju, viis Ida-Viru ja neli Pärnu maakonnas ning ülejäänud maakondades oli üks kuni kolm haiglat. Ka teiste võimalike prioriteetsete tarbimiskohtade arv on maakonniti erinev. Nende kohtadega seotud mõju piirkondlik ulatus sõltub sellest, millised asutused ja veesüsteemid Terviseameti riskianalüüsi põhjal prioriteetseks loetakse.

Rahva tervise seisukohast on mõju üldine ja ennetav: joogiveega kokkupuutuvate oodete ja materjalide nõuetele vastavuse parem kontroll aitab vähendada joogivee kvaliteedi halvenemise riski sõltumata piirkonnast. Mõju võib olla suurem kohtades, kus sama joogiveesüsteemi kasutab palju inimesi või kus Terviseameti riskianalüüs näitab suuremat vajadust riskijuhtimismeetmete järele. See ei too siiski kaasa veeteenuse hinna, kättesaadavuse ega kvaliteedi piirkondlikku halvenemist.

Ettevõtjate kohanemiskulud sõltuvad eelkõige nende rollist tarneahelas, tootevalikust ning toodete vastavushindamise, dokumentatsiooni ja märgistuse vajadusest, mitte ettevõtja asukohast. Joogivee käitlejatele, vee-ettevõtjatele ja taristuomanikele avaldub mõju peamiselt uue taristu rajamisel, olemasoleva rajatise rekonstrueerimisel või toodete asendamisel. Olemasolevaid rajatisi ei ole vaja üksnes uue regulatsiooni jõustumise tõttu ümber ehitada. Seetõttu ei teki eelnõuga kavandatust piirkonniti erinevaid investeerimiskohustusi.

Enne Terviseameti riskianalüüsi valmimist ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata prioriteetsete tarbimiskohtade täpset arvu ega paiknemist. Piirkondlike erinevuste ilmnemisel tuleb nõuete ühetaolist rakendamist toetada juhendamise, asutustevahelise infovahetuse ja vajaduse korral sihtrühmade teavitamisega.

Veehaarde asukohaandmete juurdepääsupiirangut kohaldatakse veehaarde paiknemisest sõltumata ning see ei mõjuta piirkonniti avalike teenuste kättesaadavust ega veevarustuse korraldust.

Kokkuvõttes on mõju regionaalarengule väike. Muudatuste praktiline maht võib piirkonniti erineda, kuid olemasolevate andmete põhjal ei suurenda eelnõukohane seadus regionaalset ebavõrdsust ega too mõnes piirkonnas kaasa suuremat negatiivset mõju.

6.6. Haldus- ja töökoormuse mõju analüüs

Eelnõukohase seaduse mõju halduskoormusele ja töökoormusele on tervikuna tasakaalustav ning olulist koormuse kasvu ei kaasne.

Riigiasutuste koormus osaliselt suureneb ja osaliselt väheneb. TTJA puhul lisandub joogiveega kokkupuutuvate toodete turujärelevalve ülesanne, millega kaasneb mõõdukas täiendav töömaht. Samas hinnatakse, et täiendavat töökoormust on võimalik katta olemasolevate ressursside ja tööülesannete ümberkorraldamisega. Maksu- ja Tolliametile uusi sisulisi ülesandeid ei lisandu.

Terviseameti töökoormus väheneb mõningal määral ühisveevärgi puurkaevude kasutusloa menetlustes, kuna kaob ameti kohustus osaleda kooskõlastajana. Samuti ei looda eelnõukohase seadusega uusi menetlusliike ega eraldiseisvaid riskijuhtimissüsteeme, vaid täpsustatakse olemasolevate ülesannete rakendamist. Ka KOV-ide menetluskoormus väheneb kasutusloa menetluste lihtsustumise tõttu.

Ettevõtjatele kaasneb direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisest teatav täiendav halduskoormus eelkõige tootjate, importijate ja levitajate toodete vastavushindamise, dokumentatsiooni ja märgistamise nõuete tõttu. Valmismaterjalide kohta esitatavaid katse- ja

heakskiitmistõendeid käsitletakse konkreetse toote vastavushindamise ja turujärelevalve raames, mitte valmismaterjali eraldiseisva vastavushindamise või järelevalvena. Joogivee käitlejatele, taristuomanikele ja ehitusettevõtjatele avaldub mõju peamiselt uute rajatiste ehitamisel, olemasolevate rajatiste rekonstrueerimisel või toodete asendamisel; olemasolevaid veesüsteeme ei pea üksnes uue regulatsiooni jõustumise tõttu ümber ehitama. Samuti lihtsustub asjaomaste vee-ettevõtjate ja arendajate jaoks kasutusloa menetlus.

Veehaarde asukohaandmete juurdepääsupiirang ei tekita üldjuhul uusi kohustusi elanikkonnale ega ettevõtjatele. Terviseametile võib kaasneda täiendav töökoormus seoses vee terviseohutuse infosüsteemi tehnilise kohandamise, juurdepääsuõiguste haldamise ja andmete kaitse tagamisega. Täpne tehniline lahendus ja sellega seotud tegevused selguvad infosüsteemi tehnilise analüüsi käigus.

Seetõttu võib järeldada, et eelnõukohase seaduse mõju halduskoormusele ja töökoormusele on väike kuni mõõdukas. Üksikutes valdkondades koormus suureneb, kuid teistes väheneb ning muudatused tasakaalustavad üksteist. Eelnõukohane seadus ei too kaasa olulist halduskoormuse ega töökoormuse kasvu ning täiendava ressursivajaduse mõju on hinnanguliselt vähene.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamine eeldab riigilt eelkõige TTJA järelevalvepädevuse rakendamist, juhendmaterjalide ja kontrollipraktika kujundamist ning vajaduse korral koostööd Terviseametiga. Samuti võib olla vajalik turuosaliste teavitamine ja nõustamine uue Euroopa Liidu süsteemi rakendumise kohta.

Rakendamise ettevalmistamisel tuleb arvestada ka Euroopa Liidu tasandi infovahetuse ja koordineerimisega, sealhulgas teiste liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni kaudu kättesaadava teabega teavitatud asutuste, vastavushindamise ja turujärelevalve kohta.

Kolmandatest riikidest pärit toodete puhul võib olla vajalik kujundada TTJA ning Maksu- ja Tolliameti vahel praktiline teabevahetus, et impordietapis tuvastatud võimalikud nõuetele mittevastavuse või dokumentide puudumise juhtumid jõuaksid pädeva turujärelevalveasutuseni.

TTJA hinnangu kohaselt ei kaasne direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 turujärelevalve ja teavitava asutuse rolli täitmisega eraldi ametikoha loomise vajadust. Lisanduv töömaht on esimesel rakendusaastal ligikaudu 315 tundi ehk 0,18 täistööaja ekvivalenti ja järgnevatel aastatel ligikaudu 255 tundi ning see kaetakse olemasoleva personali tööjaotuse raames. Täiendav ressursivajadus seisneb eelkõige katsetamiseks ja koolituseks vajaliku eelarve tagamises.

2027. aastal täidetakse seaduse eesmärke minimaalsel baastasemel TTJA omavahenditest. 2028. aastal on TTJA hinnanguline otsekulu ligikaudu 7000 eurot, sealhulgas 5000 eurot toodete katsetamise eelarvereserviks ja 2000 eurot baaskoolituseks. Alates 2029. aastast on korduv aastane kulu hinnanguliselt ligikaudu 6000 eurot, sealhulgas 5000 eurot katsetamise eelarvereserviks ja 1000 eurot täienduskoolituseks.

Eelkirjeldatud vahendeid taotleb Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium riigieelarvestrateegia (RES) 2028–2031 protsessi raames õigusaktist tuleneva lisavajadusena. Kui lisarahastust RES 2028–2031 protsessis ei eraldata, peab TTJA katma seadusest tulenevate uute ja vältimatute ülesannete täitmiseks vajalikud kulud asutuse olemasoleva baaseelarve

piires, vaadates ümber asutusesisesed prioriteedid. Samuti tähendab lisarahastuse puudumine seda, et seaduse eesmärke suudetakse täita vaid minimaalsel baastasemel.

Rikkumismenetlusega seotud muudatused ei eelda uue asutuse loomist ega eraldi riikliku süsteemi ülesehitamist. Tegemist on eelkõige kehtiva veeseaduse sõnastuse täpsustamisega, et tagada direktiivi nõuetega parem kooskõla. Muudatuste rakendamine toimub olemasolevate joogivee kvaliteedi järelevalve ja riskijuhtimise ülesannete raames.

Eelnõuga ei kavandata Terviseametile uut rahalist kohustust. Vastupidi, Terviseameti kooskõlastusrolli kaotamine vähendab ameti menetluskoormust ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses.

KOV-idele direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamisega otsest uut kohustust ei kavandata. Kaudne mõju võib avalduda olukorras, kus KOV on joogiveetaristu omanik, tellija või ehitusprotsessi osapool ning peab tagama nõuetele vastavate toodete kasutamise.

Ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetlustes väheneb KOV-i, Keskkonnaameti või muu kasutusloa menetlust läbiviiva asutuse kooskõlastuskoormus, kuna Terviseameti kooskõlastuse küsimise kohustus kaob. Täpne mõju sõltub menetluste arvust.

8. Rakendusaktid

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks ei ole kavandatud uut riigisisest rakendusakti, millega korrataks Euroopa Liidu otsekohalduvaid tehnilisi nõudeid. Artikli 11 alusel kehtestatud Euroopa Liidu õigusaktid on otsekohalduvad ning eelnõuga luuakse nende rakendamiseks vajalik riigisisene pädevus- ja järelevalveraamistik.

Vajaduse korral võib rakendamise käigus koostada juhendmaterjale joogiveega kokkupuutuvate toodete ja nendes kasutatavate materjalide kohaldamisala, dokumentatsiooni, märgistuse, vastavushindamise tõendite ja järelevalvepraktika kohta. Juhendmaterjal ei asenda õigusakti, vaid aitab ühtlustada ettevõtjate ja järelevalveasutuse praktikat.

Juhendmaterjalides ja kontrollnimekirjades on otstarbekas käsitleda muu hulgas artikli 11 kohaldamisala, piirjuhtumeid, dokumentatsiooni ja märgistuse kontrolli, vastavushindamise tõendite hindamist, kohapeal pealekantavaid materjale ning eel- ja vahetoodete käsitlemist. Samuti võib juhendites täpsustada, millal ja millises ulatuses on vajalik koostöö Terviseameti või Maksu- ja Tolliametiga.

Juhendmaterjalide koostamisel tuleb arvestada ka TTJA ressursihinnangus kirjeldatud praktiliste vajadustega, sealhulgas dokumentatsioonikontrolli ulatuse, katsetamise vajaduse hindamise, teavitava asutuse menetluse ja Terviseametiga kahesuunalise infovahetuse töökorraldusega.

Rikkumismenetlusega seotud muudatuste täielikuks rakendamiseks võib olla vajalik täpsustada ka seadusest madalama tasandi õigusakte, eelkõige joogivee kontrolli kava ja seireprogrammi nõudeid reguleerivaid sätteid. Nende muudatuste vajadust ja ulatust täpsustatakse eelnõu edasise menetluse käigus.

Kui eelnõu edasises õiguslikus analüüsis leitakse, et Terviseameti ja TTJA vaheline infovahetus, juhtumite üleandmise kord või muu menetluslik küsimus vajab õigusakti tasandil reguleerimist, täiendatakse eelnõu ja seletuskirja vastavalt.

Rahvatervishoiu seaduse § 29 muudatuse rakendamiseks võib olla vajalik ajakohastada vee terviseohutuse infosüsteemi põhimäärust ja infosüsteemi dokumentatsiooni ning täpsustada tehniliselt, kuidas juurdepääsupiiranguga andmed eristatakse muudest infosüsteemis töödeldavatest andmetest ja avalikest väljunditest.

Ehitusseadustiku muudatuse rakendamine ei eelda ehitusregistri automaatse teavituse arendamist. Selle muudatusega seonduvalt on vaja muuta ka taristuministri 24. märtsi 2026. a määrust nr 25 „Puurkaevu ja -augu ning salvkaevu ehitamise nõuded ja kord“ (§ 19 lg 1).

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2026. aasta 31. detsembril. Jõustumiskuupäev on vajalik eelkõige direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 rakendamiseks, mis hakkab üldjuhul kohalduma 31. detsembril 2026 ning sellest ajast peab riigisiseses õiguses olema olemas raamistik, mis võimaldab nõuete täitmist ja järelevalvet.

Rikkumismenetlusega seotud muudatuste jõustumine 2026. aasta 31. detsembril võimaldab kõrvaldada seaduse tasandil tuvastatud ülevõtmispuudused võimalikult kiiresti. Terviseameti töökoormuse vähendamise muudatuse jõustumine samal kuupäeval võimaldab alates 2026. aasta 31. detsembrist rakendada ühisveevärgi puurkaevu kasutusloa menetluses lihtsustatud töökorraldust.

Jõustumistähtaeg annab asjaomastele asutustele ja turuosalistele minimaalse ettevalmistusaja. Täpsem rakenduspraktika, juhendamine ja asutustevaheline töökorraldus valmistatakse ette eelnõu menetluse ja seaduse jõustumise vahelisel perioodil.

Ettevalmistusperioodil tuleb eelkõige kujundada TTJA kontrollipraktika, valmistada ette vajalikud juhendmaterjalid, täpsustada infovahetust Terviseametiga ning vajaduse korral kujundada koostöö Maksu- ja Tolliametiga kolmandatest riikidest pärit toodete impordietapi juhtumite jaoks.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Direktiivi (EL) 2020/2184 artikli 11 ja selle alusel kehtestatud EL-i õigusaktide riigisisese rakendamise ettevalmistamisel on toimunud asutustevahelised arutelud ning kogutud sisendit asjaomastelt ministeeriumidelt ja riigiametitelt. Aruteludes on käsitletud muu hulgas toote nõuetele vastavuse seaduse kohaldamist, TTJA rolli teavitava asutuse ja turujärelevalveasutusena, Terviseameti rolli joogivee kvaliteedi järelevalves ning piirjoont toote turujärelevalve ja kasutusetapi joogivee kvaliteedi järelevalve vahel.

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Välisministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Maksu- ja Tolliametile, Maa- ja Ruumiametile, Terviseametile, Põllumajandus- ja Toiduametile, Eesti Akrediteerimiskeskusele, TalTechi materjali- ja keskkonnatehnoloogia instituudile, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, Eesti Plastitööstuse Liidule, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liidule, Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liidule, Eesti Veeinseneride Liidule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, AS-ile Pipelife Eesti, OÜ-le Aquaphor International, OÜ-le Krah Pipes, AS-ile AP ja P Grupp ning OÜ-le Innovative Water Systems eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.

Eelnõu kooskõlastasid märkusteta Rahandusministeerium ja Välisministeerium. Eelnõu kooskõlastasid märkustega Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Kliimaministeerium ning Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Arvamuse esitasid Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Maa- ja Ruumiamet, Terviseamet, Põllumajandus- ja Toiduamet, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda ja AS Pipelife Eesti. Ülejäänud arvamuse avaldamiseks kaasatud asutused, liidud ja ettevõtjad märkusi ei esitanud.

Kooskõlastamisel ja arvamuse avaldamisel esitatud märkuste ning nendega arvestamise kohta on koostatud märkustega arvestamise tabel, mis on lisatud seletuskirjale.